Quran Oxuyan Qız,1880 - Ziddiyyətli qadın təsviri

Osman Hamdi Bəy, 19-cu əsrin sonu və 20-ci əsrin əvvəllərində Osmanlı sənət və mədəniyyət sahəsində təsirli şəxsiyyət olmuşdur. O, həm rəssam, həm arxeoloq, həm də muzey təşkilatçısı kimi tanınır və Osmanlı modernləşməsinin vizual və intellektual simalarından biridir. Avropa təhsili almış bir sənətçi kimi, Osman Hamdi Bəy klassik Osmanlı estetik anlayışını Avropa rəssamlıq texnikası ilə birləşdirərək əsərlər yaratmışdır. Onun sənətində həm Qərb realizmi, həm də Osmanlı dekorativ incəsənət elementləri eyni anda görünür. Bu unikal qarışıq onu həm dövrünün, həm də sonrakı nəsillərin diqqətini çəkən sənətkar etmişdir.

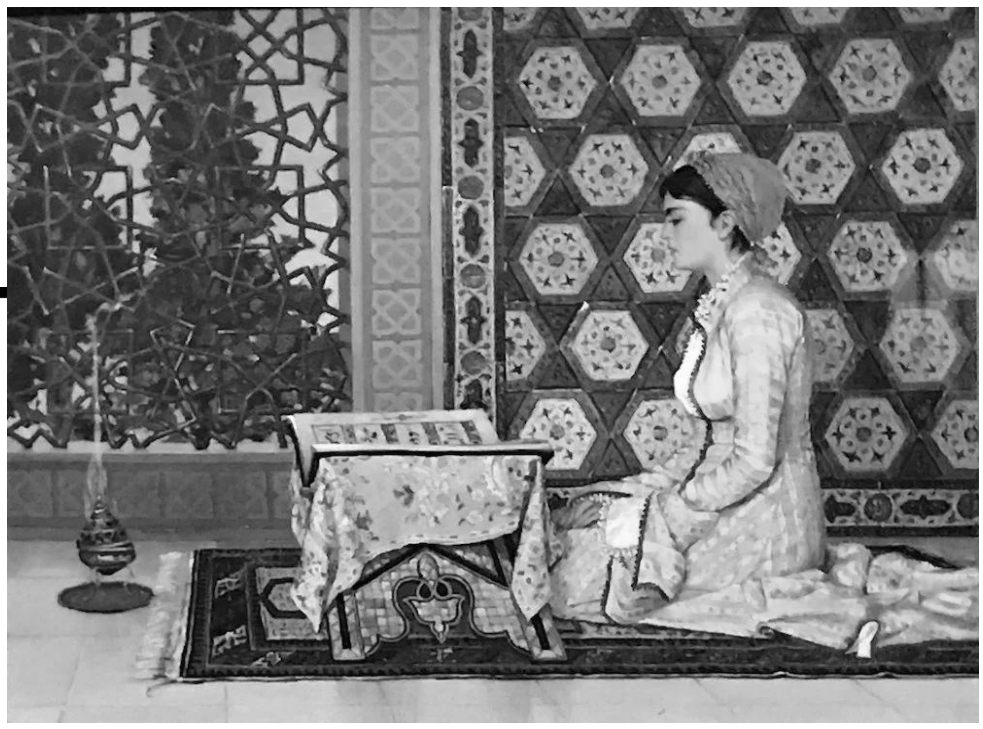

Rəssamın əsərlərində qadın fiquru xüsusi bir yer tutur. Osmanlı cəmiyyətində qadının ictimai və dini həyatı müəyyən qaydalar çərçivəsində formalaşmışdır, lakin Osman Hamdi Bəy qadın obrazlarını yalnız passiv dekorativ elementlər kimi yox, həm də mədəni və sosial kontekstə dair mesaj daşıyan fiqurlar kimi təsvir etmişdir. Bu xüsusiyyət onun əsərlərini sadəcə vizual gözəllikdən çıxarıb dərin sosial təhlil obyekti halına gətirir.

"Quran Oxuyan Qız" əsəri də məhz bu ziddiyyətli yanaşmanın parlaq nümunəsidir. Qadının diz çökərək Quran oxuması dini rituala və ənənəyə bağlılığı ifadə edərkən, açıq saçları, dar və sərbəst geyimi dövrün normativ sosial qaydaları ilə ziddiyyət təşkil edir. Bu, rəssamın qadın, din və fərdi ifadə azadlığı mövzularına müraciətinin incə və düşündürücü nümunəsidir.

Əsərin vizual və simvolik elementlərini analiz edərkən, yalnız qadın fiquruna deyil, həm də Osmanlı cəmiyyətində qadının yerinə, dini pratikalara və mədəni gözləntilərə diqqət yetirmək zəruridir. 19-cu əsrin sonu Osmanlı cəmiyyəti həm ənənəvi, həm də modernləşmə meylləri ilə qarşı-qarşıya idi. Qadınların ictimai həyatı ciddi sosial qaydalarla müəyyən olunurdu: onların geyimi, davranışı və ictimai məkanlarda görünməsi cəmiyyətin gözləntiləri ilə tənzimlənirdi. Bu dövrdə qadınların ictimai və dini rolları arasında ziddiyyətli bir tarazlıq mövcud idi.

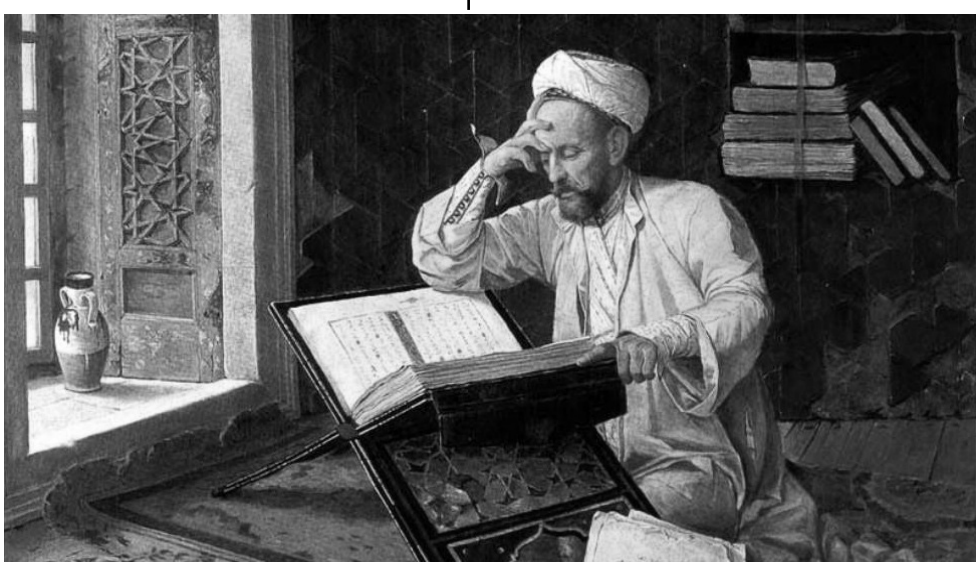

Qadınlar, ev daxilində və məscidlərdə dini vəzifələrini yerinə yetirirdilər. Quran oxumaq, dua etmək və dini mərasimlərdə iştirak etmək qadınların gündəlik həyatının mühüm hissəsi idi. Lakin ictimai məkanlarda qadınların görünməsi və xüsusilə saçlarının açıq olması sosial normlara uyğun deyildi. Osman Hamdi Bəyin əsərində qadının diz çökərək Quran oxuması dini rituala bağlılığı ifadə edərkən, açıq saçları və sərbəst geyimi dövrün cəmiyyət qaydaları ilə ziddiyyət təşkil edir (DailyArtMagazine).

"Quran Oxuyan Qız" əsəri sadəcə bir qadının dini ritualını əks etdirmir, eyni zamanda Osmanlı cəmiyyətində qadınlıq, azadlıq və sosial gözləntilər arasındakı gərginliyi də nümayiş etdirir. Qadının diz çökərək Quran oxuması ciddi dini bağlılığı simvollaşdırsa da, açıq saçları və geyim seçimi həmin bağlılığı ziddiyyətli bir kontekstə yerləşdirir. Bu, bir tərəfdən qadının dini ritualının tələblərinə riayət etdiyini göstərir, digər tərəfdən isə onun fərdi ifadə azadlığını, estetik və mədəni fərqliliyini ön plana çıxarır.

Əsərin vizual dili bu ziddiyyəti daha da gücləndirir. Qadının mövqeyi, ətrafındakı zərif mozaik naxışlar və işıqlandırma onun həm ciddiyyətini, həm də incəliyini ön plana çıxarır. Saçlarının açıq olması yalnız fiziki bir detal deyil, sosial qaydalarla dini təlimlər arasındakı tarazlığı pozan, gözəgörünməz bir mesajdır. Hamdi Bəy, qadının həm dini ibadətə sadiqliyini, həm də şəxsi və mədəni sərbəstliyini eyni kompozisiyada təqdim edərək, insanları düşünməyə məcbur edir.

Bu ziddiyyət, həmçinin Osmanlı modernləşməsi və Avropa təsirinin qadın həyatına sızmasının vizual simvoludur. Qadının sərbəstliyi yalnız fərdi azadlığı deyil, həm də cəmiyyətin dəyişən normativlərinə və qadın mövqeyinə dair bir dialoqu göstərir. Bu, Osman Hamdi Bəyin qadın təsvirindəki modern yanaşmasının və ziddiyyətli sosial mesajlarının ən aydın nümunəsidir (DailyArtMagazine).

Beləliklə, qadının hər bir detalı (duruşu, baxışı, saçları və ətraf mühitlə qarşılıqlı əlaqəsi) bir-birinə bağlı sosial və mədəni mesajlar daşıyır. Ziddiyyət burada yalnız vizual deyil, qadının dini, sosial və estetik mövqeyi arasındakı mürəkkəb balansı simvollaşdırır. Digər tərəfdən, psixoloji baxımdan onun diz çökərək Quran oxuması diqqətini və daxili dünyasını tamamilə rituala yönəltdiyini göstərir. Bu duruş, qadının həm daxili sükunətini, həm də intellektual konsentrasiyasını ifadə edir. Lakin eyni zamanda açıq saçları və sərbəst geyimi, onun fərdi şəxsiyyətini, cəmiyyətdəki gözləntilərə qarşı olan incə müqavimətini ortaya qoyur. Bu, qadının daxili və xarici dünyası arasındakı gərginliyi vizual olaraq əks etdirir.

Feminizm perspektivindən baxdıqda, əsər qadın bədəninin həm gözəllik, həm də dini simvol kimi istifadəsini araşdırmaq üçün zəngin bir mənbədir. Qadın burada həm cəmiyyətin gözləntilərinə, həm də fərdi seçimlərinə malikdir. Bu aspekt, əsərin feminizm baxımından aktual olmasını təmin edir. Qadın, dini və sosial sərhədlər daxilində öz şəxsiyyətini ifadə edə bilir, amma bu ifadə ziddiyyətli və düşündürücüdür.

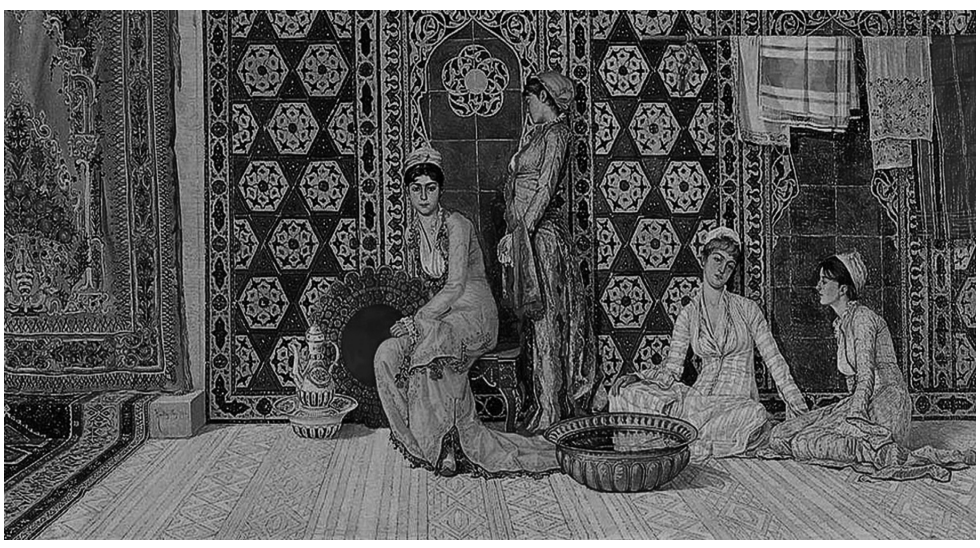

Əsərin simvolizmi də bu perspektivi dəstəkləyir. Quran oxuyan qadın yalnız dini biliklərin ötürülməsi ilə bağlı deyil, o, həm də cəmiyyətin qadınlara qoyduğu rolları və məhdudiyyətləri sorğulayan bir mədəni simvoldur. Qadının mövqeyi, baxışı və bədən dili tamaşaçıya həm empatiya, həm də düşüncə meydanı açır.

Beləliklə, "Quran Oxuyan Qız" əsəri qadın bədənini, dini ritualları və fərdi ifadə azadlığını birləşdirərək mürəkkəb, çoxqatlı bir sosial və psixoloji analiz imkanı yaradır. Hamdi Bəy qadını həm dini, həm mədəni, həm də feminizm baxımından aktiv və ziddiyyətli bir simvol kimi təqdim edir.

Nigar Şahverdiyeva